

ŽEŇUCHOVÁ, K. (ed.):

Etnolingvistický výskum na Slovensku.

Súčasný stav a perspektívy.

Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2020. 168 s.

Svet etnolingvistického výskumu bol na sklonku minulého roka obohatený o novú publikáciu z produkcie Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV. Recenzovaný zborník štúdií *Etnolingvistický výskum na Slovensku. Súčasný stav a perspektívy* predstavuje výsledky, ktoré sú súčasťou riešenia výskumných úloh projektu grantovej agentúry VEGA *Stav a perspektívy etnolingvistického výskumu na Slovensku* (VEGA 2/0045/17) a projektu MAD *Jazyk a kultúra pod Karpatami z hľadiska aktuálnych slovensko-českých výskumov*.

Zborník je prehľadne rozdelený na jedenásť samostatných štúdií slovenských i zahraničných vedcov, ktorí sa vo svojom odbornom zameraní primárne alebo čiastočne orientujú na lingvistický a etnokultúrny výskum na území Slovenska.

Hlavná zostavovateľka K. Žeňuchová sa v úvodnej štúdií *Etnolingvistické výskumy na Slovensku: vývin perspektívy a úlohy* zaoberá zadefinovaním a aktuálnym stavom rozvíjajúceho sa slovenského etnolingvistického výskumu. Zastavuje sa pritom pri jeho spracovanejších oblastiach, charakterizuje náležitý pramenný materiál, vedecké výstupy, avšak poukazuje aj na nedostatočne rozvinuté sféry, ktoré prirodzene predstavujú priestor pre ďalší výskum. Približuje medzinárodné i národné projekty a podujatia (so zameraním na aktivity v SÚJS SAV), ktoré boli v ostatných rokoch úspešne realizované aj vďaka slovenským vedcom a akademikom. Autorka taktiež apeluje na potrebu jednotného vedeckého programu, ktorý má priestor oprieť sa o paradigmy poľskej a ruskej etnolingvistickej školy a nevyhnutnosť pokračovania parciálnych výskumov.

Štúdia K. Dudovej *Participácia slovenskej etnolingvistiky na medzinárodných výskumoch európskeho jazykového obrazu sveta* pracuje s pojmom jazykový obraz sveta, pričom sa sústreďuje na oblasť kognitívnej etnolingvistiky. Dôraz kladie na význam tohto odvetvia lingvistiky pre vysokoškolských študentov, ktoré má svoje pevné miesto v študijnom programe Katedry slovenského jazyka a literatúry FF UKF v Nitre.

M. Valenciová, predstaviteľka moskovskej etnolingvistickej školy, upriamuje vo svojej štúdií *Súčasný terénne výskumy ruských etnolingvistov na Slovensku a otázka*

dynamiky hodnotenia a hodnôt pohľad na axiologické konštanty a ich metamorfózy. Výbrané príklady sú podložené „živým“ pramenným materiálom, ktorý je výsledkom systematického terénneho výskumu vo vybraných oblastiach Slovenska.

Metaforická projekcia cnosti v slovenskom jazyku z pohľadu etnolingvistiky autora Ľ. Gábora prináša analýzu kognitívneho obrazu lexémy cnosť. Dozvedáme sa o etymológii a významoch tohto axiologického pojmu. Následne sa autor venuje jeho metaforickému využitiu, ktoré štruktúruje do viacerých tematických kategórií. Tie sú dokladované početnými príkladmi z databázy SNK.

S. Kmecová v príspevku *Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať... Obraz domu a domova v slovenskom a slovinskom jazyku* porovnáva vnímanie pojmu domu a domova v dvoch slovanských jazykoch. Tento kľúčový pojem a s ním spojené atribúty sú čitateľovi predstavené s jeho pozitívnymi i negatívnymi konotáciami, ktoré sú dôsledne podložené paralelami z oboch jazykov.

V spoločnom príspevku P. Žeňucha a M. A. Strýčkovej *Z problematiky aktuálnych etnolingvistických výskumov byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku* je ústredným predmetom záujmu jazyk ako hlavný zdroj poznania so zreteľom na výskum písomnej kultúry a duchovnej tradície späté s byzantským prostredím na území Slovenska. Autori pripomínajú dôležitosť komplexnosti a komplementárnosti interdisciplinárneho bádania. Podrobnejšie približujú vybrané ustálené termíny a pojmy z liturgickej praxe byzantsko-slovanského obradu. Pri jednotlivých lexémach môžeme okrem iného nájsť aj ich rozličné sémantické posuny, ktoré vyplývajú zo skúmania paralelných latinsko-cirkevnoslovanských textov z prostredia Slovenska.

Na oblasť terminológie sa zameriava aj M. Vašíček so štúdiou *Názy častí vozu a koňského zápahu v nářečích Rusinů východního Slovenska*. Spracúva špecifickú oblasť na základe získaného materiálu z viac než päťdesiatich rusínskych obcí na východnom Slovensku a lexikálnych databáz. Jednotlivé lexémy sú vysvetlené, zadefinované je ich geografický výskyt a pôvod. Doplnený je taktiež ich český ekvivalent.

V rámci lexikálnych systémov karpatorusínskych nářečí prináša D. Vašíčková štúdiu *Некоторые случаи полисемии и омонимии в карпаторусинских говорах (на примере названий бабочек)*. Na príkladoch pomenovaní motýľov vo vymedzenom nářečovom areáli autorka analyzuje polysémické a homonymické vzťahy. Výsledky svojho výskumu hodnotí na úrovni vnútorných vzťahov v rámci nářečia jednej lokality, ale aj na úrovni medzidialektných vzťahov v porovnaní so susednými a geograficky vzdialenejšími nářečovými lokalitami.

Príspevok M. Zakrzewskiej-Verdugo *Sfera nadprzyrodzona w NJPJO na poziomie średnio zaawansowanym* ponúka sondu do príprav vysokoškolských skript poľského jazyka pre študentov vyšších ročníkov odboru stredoe-

urópske štúdiá (so zameraním na poľský jazyk a kultúru) na Katedre slovanských jazykov FiF UK v Bratislave¹. V štúdií zvolila oblasť nadprirodzena potrebnú pre vznik kapitoly o náboženstve a viere. Autorka deklaruje význam etnolingvistikého výskumu v jeho azda jednej z najpraktickejších rovín. Predstavuje spôsob a špecifiká výberu adekvátnej slovnej zásoby pre stredne pokročilých z verejne dostupných frekvenčných zoznamov slov z databázy Wikisłownik.

Rozširujúci prvok v zborníku predstavujú prehľadové štúdie zamerané na úspešne sa rozvíjajúci etnolingvistický výskum v Slovinsku a Srbsku. V kontexte problematiky recenzovanej publikácie ide o vhodné príklady na ceste k budovaniu systematických etnolingvistických výskumov na Slovensku. Ide konkrétne o príspevok S. Vojtechovej Poklač s názvom *Materiálová a pramenná báza etnolingvistických výskumov v Slovinsku*, kde autorka predstavuje prierez širokým spektrom odbornej literatúry zameranej na metodologické a teoretické východiská etnolingvistických výskumov v Slovinsku. Záber predstaveného materiálu mapuje počiatky záujmu o problematiku spojenú s týmto jazykovedným smerom, približuje dôležité publikácie vzťahujúce sa na frazeologické i zberateľské výskumy (s dôrazom na preferovanú oblasť záujmu).

Štúdia *Развој етнолингвистике у Србији с посебним освртом на научни рад Дејана Ајдачића* K. Đorđević poukazuje na úspešne sa rozvíjajúcu paradigmu etnolingvistiky v Srbsku, kde sa postupne kreuje srbské centrum pre etnolingvistický výskum, ktoré otvára široké možnosti perspektív. Autorka sa zamerala na opis postupného procesu rozvoja etnolingvistických výskumov v Srbsku, pričom za medzník považuje rok 1996, keď vyšlo prvé číslo ročenky Kodovi slovenskích kultura a štyri monografické práce venované problematike etnolingvistiky. Dôležitú úlohu v rozvoji tejto oblasti prispísala taktiež individuálnemu úsiliu a vedeckého prínosu Lj. Radenkoviča a D. Ajdačiča a ich spolupracovníkov. Štúdia taktiež ponúka vyčerpávajúci bibliografický prehľad srbskej etnolingvistiky.

Autorom možno na záver poďakovať za cenný prínos ich vedeckého pôsobenia pre oblasť etnolingvistiky. Publikácia svojím obsahom poukazuje na pestrosť a možnosti, ktoré takéto skúmanie ponúka. Apeluje taktiež na plnenie stanovených úloh, nadväzovanie na úspešné projekty, medzinárodnú spoluprácu a potrebu rozširovania etnolingvistikého výskumu pre ďalší kontinuálny rozvoj tejto oblasti na Slovensku.

DOI: <https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2021.1.15>

Paulína Polgáryová

SILVIA TOSCANO: Ján Hollý (1785-1849), cantore di Cirillo e Metodio. Roma: Lithos, 2020, 157 s. ISBN 978-88-89604-98-4.

Silvia Toscano, výskumníčka a pedagogička v odbore slavistika na rímskej univerzite Sapienza obrátila svoju pozornosť na cyrilo-metodskú problematiku a konkrétne spôsob, akým sa s ňou vysporiadal jeden z najväčších slovenských romantických básnikov Ján Hollý. Kniha vyšla v roku 2020 vo vydavateľstve Lithos v Ríme.

V úvode autorka predstavuje dôvody, pre ktoré siahla po preklade a rozbere diela Cyrilometodiáda a definuje svoj metodologický prístup, ktorým pristupuje k analýze a kontextualizácii diela. Základom pre kontextualizáciu bola nielen poéma Svätopluk, ale aj Talianska a Moravská legenda. Je potrebné poznamenať, že sa autorka pri toponymii a ortografii mien riadila slovenskými variantmi a využívala normalizovaný systém použitý na oficiálnom webovom sídle zlatyfond.sme.sk.

Svoju knihu začína Silvia Toscano podrobným opisom procesu, akým sa vyvíjala spisovná slovenčina od úplného začiatku, cez Bernoláka, Štúra až po Hodžu a Hatálu. Veľmi dobre sa orientuje v slovenskej historiografii a pozná aj všetky základné diela, ktoré sú v procese vývinu spisovnej slovenčiny kľúčové. V tejto kapitole je teda uvedený ucelený a detailný prehľad jazyka, jednotlivých diel a ich autorov vrátane podstatných biografických údajov.

Druhá kapitola knihy je venovaná životu Jána Hollého a analýzam diel Svätopluka a Cirillo-Metodiáda. Z oboch diel uvádza ukážky v origináli aj s paralelným prekladom. Samotná analýza je skôr obsahová, ale nevyhýba sa ani lingvistickým poznámkam. Je veľmi potešujúce, že analýza oboch diel sa neobmedzuje len na opis historických udalostí, ako ich diela zachytávajú, ale Toscano každú tematickú skupinu umiestňuje do historického kontextu Hollého doby v linii vývinu slovenskej národnej identity a jazyka, ktorá chronologicky presahuje 18. storočie.

Po ukončení analytickej časti Toscano uvádza svoje preklady. Prvým je preklad Hollého „Životopisu svätich Cirilla a Metóda slovenských blahozvestov“, ďalej vybrané verše zo Svätopluka a Cirillo-Metodiády. Preklady sú uvedené v modernej taliančine a prekladateľka sa pokúša vcelku úspešne reflektovať poetický charakter textu.

Nasleduje preklad zápisu stretnutia Izmaila Sreznjevského s Jánom Hollým, po ktorom sa autorka podrobne venuje Talianskej (Vita cum translatione S. Clementis) a Moravskej legende. Podobne ako pri dielach Svätopluka a Cirillo-Metodiáda, aj v tomto prípade Toscano uvádza detailný prehľad vzniku diela s jeho dobovou kontextualizáciou. Kniha je ukončená prekladmi obidvoch legend.

Kniha autorky Silvie Toscano je spracovaná na vysokej odbornej a vedeckej úrovni. Vzhľadom na charakter jej

¹ Ide o prípravu 3. časti vysokoškolských skrípt *Polski na A* začínajúce od jazykovej úrovne B1 podľa Európskeho referenčného rámca pre jazyky.